

TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU VE DİN EĞİTİMİ

Prof. Dr. BEYZA BİLGİN *

Tevhid-i Tedrisat öğretimin birleştirilmesi demektir. Böyle bir kanun inkılâp olarak getirildiğine göre, demek ki öğretimde bir çift başlılık veya çok başlılık vardı. Gerçekten vardı ve bir tevhid bekleniyordu. Tanzimat ve Meşrutiyet inkılâpları ile eğitim alanında da yeni düzenlemeler getirilmişti ama, yenilikleri eskilerle birleştirip bütünleştirme girişimlerinde bulunulamamıştı. Bunu başarmak Cumhuriyet dönemine kalmıştır. Cumhuriyet'ten önce başaramayanlar da Cumhuriyet'le birlikte başaranlar da şüphesiz yine bizleriz.

Öğretimin birleştirilmesinde medreseler, yeni açılan mektepler, azınlık okulları, yabancı okullar ve diğerleri arasında en önemli sorunu teşkil etmiştir. Öğretimin birleştirilmesi mektep ve medrese ikiliğini kaldırdı. Mektep ve medrese ikiliği nasıl kaldırıldı? Medreseler ayrı, mektepler ayrı kurumlara bağlı olarak çalışıyordu. Beklenen işlem, farklı kurumlara bağlılığı ortadan kaldırmak ve bütün öğretim kurumlarını tek bir yönetimde birleştirmektir. Herkes bu fikri paylaştığı için kanun meclisten oybirliği ile çıkmış, hiç kimse aleyhte oy kullanmamıştı. Herkes birleştirmeye evet diyordu ama, onların birleştirmeden kastettikleri şey aynı değildi. Uygulamaya geçildiğinde karışıklıklar çıktı, tartışmalar oldu. Evet oyu verenlerden medrese taraftarlarının birleştirmeden anladığı, medreselerin de bu birlik içinde herhangi bir şekilde yaşatılacağı, medrese karşıtlarının anladığı ise medreselerin bu birlik içinde eritileceği idi.

Medrese taraftarları medreselerin ortadan kalkması ile hayal kırıklığına uğradılar, küstüler, darıldılar. Demek ki, öğretimin birleştirilmesinden amaç medreseleri kaldırmakmış, dini eğitim dışı bırakmak, bir kenara itmekmiş dediler ve onların küskünlükleri hiçbir zaman son bulmadı. Kanunun uygulanış şeklini savunanlar ise, dini dışlamanın söz konusu olamayacağını, bunu böyle yorumlamanın muhalefet yapmaktan başka bir amaç taşımadığını söylüyorlardı. Meselâ, İsmet İnönü, öğretmenlere hitabesinde şöyle söylemişti: "Yaptığınız işi dine aykırı görmek, yapılan işi görmemektir. Biz şu kanaatteyiz ki, azimle ve muvaffakiyetle tuttuğumuz bu yolda yürüyelim, on sene sonra bütün dünya ve şimdi bize muarız olanlar, yahut tuttuğumuz yoldan din namına endişe edenler göreceklerdir ki, Müslümanlığın asıl en temiz, en saf, en

* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

hakiki şekli bizde tecelli eylemiştir." (Muallimler Mecmuası, VI, 14)

Tevhid-i Tedrisat kanununda neler vardı? Medreselerin yüksek kı-sımalarının yerine İlahiyat Fakültesi açılacaktı; din bilginleri, eski deyimle ulema veya ilmiye sınıfı buradan yetişecekti. Medreselerin orta kı-sımalarının yerine İmam Hatip mektepleri açılacaktı; din görevlileri bu-radan yetişecekti. Okullardaki din dersleri devam ediyordu. Bütün bu mektepler, eskilerin geliştirilmesi değil, tamamen yeni programlarla açılacaktı. Amaç, yeni Türkiye'nin muasırlaşmasına uygun yeni elemanları yetiştirmektir. Fakat olmadı, Tevhid-i Tedrisat on yıl süre ile uy-gulanamadı. İlahiyat Fakültesi de İmam Hatip mektepleri de ya-şatılmadı; yaşatılması için bir tedbir alınmadı; birer birer kapanıp or-tadan kalkmaları yeniliklerin yerleşmesi açısından yararlı görülebilirdi. Medrese yanlıları ve din görevlileri küskünlüklerini sürdürdüler, devletle ve yenilikçilerle değil, muhalefete yakınlaştılar.

Sonuçta ne oldu? Okullardaki din dersleri de laiklik adına okullardan çıkarılınca, din eğitimi bütünü ile ihmal edildi, askıya alındı. Bazen dü-şünüyorum da, ben galiba bu olumsuz zamanın ürünüyüm, diyorum. Niye diyeceksiniz? Eğer ben daha önceki zamanda yaşasaydım, katiiyen böyle bir mesleğin kadını, yani ilâhiyatçı olamazdım; çünkü medreselere kız öğrenci alınmıyordu. Benim öğrenci olduğum çağlar ise tam bu ihmal dediğim çağlardı. Okullarda din dersleri hiç yoktu. İlkokullara yeniden din dersi konulduğunda ben orta okulu bitirmiştım; liselere din dersi ko-nulduğunda da liseyi bitirmiştım.

Benim hocam Pedagoji Profesörü rahmetli Bedi Ziya Egemen derdi ki, eğitimde bir kaidedir, var olan şeyler insanları yönlendirdiği kadar yok olan şeyler de yönlendirir. Beni yok olan şeyler yönlendirdi. Eğer din dersi okumuş olsaydım yine de ilâhiyatçı olmayı mı seçerdim, bil-miyorum. Arkadaşlarım hâlâ hatırlıyorlar, onlara diyormuşum ki, mut-fakta kullandığımız tuzun mahiyetini bile bilimsel olarak öğrendik, fakat davranışlarımızı yönlendiren doğru, yanlış, helâl, haram gibi konuları şifahî kültürle, hiç tahsil etmemiş kişilerden öğrenmek durumundayız. Bu kişiler ise öğretirken, soru soruldu mu, Kitap'ta yazıyor diyorlardı. Kitap Kur'an-ı Kerim olsa gerekti, fakat onlar Kur'an'ı okudukları zaman anlamıyorlardı ki, bize de anlatsınlar.

Benim zamanımda da şimdikine benzer bazı Kur'an kursları vardı. Erkek çocuklar genelde camilerde, kızlar ise mahalle aralarında kadın ha-fızların evlerinde ders görürlerdi. Ben Kur'an öğrenmek üzere böyle bir kursa gitmişim. Kur'an alfabetesini öğrenip yazıya geçtim, okumaya baş-ladım, hoca beni beğeniyordu, çabuk öğrendiğimi söylüyordu. Fakat ben kendimi bir şey öğrenmiş olarak görmüyordum; okuduklarımdan bir şey

anlamıyordum ki. Bunları anlamayı nerede ve ne zaman öğrenebilirdim? İşte liseyi de bitiriyordum; bundan sonrası için bir ümidim kalmamıştı. Fakülte olarak seçimim, arkadaşlarıma uyarak oldu: Fen Fakültesi, Yüksek Kimya Mühendisliği! Oraya devam etmeye başladım. Hiç mutlu değildim. Laboratuvarlar, yüksek matematik ve kimya türleri bana ağır geldi.

O zamanlar fakülteleri tanıtıcı programlar yoktu. Ben bir İlahiyat fakültesinin varlığını tesadüfen öğrendim. Binanın kapısının üzerindeki *İlahiyat Fakültesi* levhasını okuyunca çok heyecanlanmışım. Hemen içeriye girip broşürler almış ve kararımı vermişim. Bir yılım kayboluyordu ama olsun, ömrüm böyle geçecekti. Gerçekten de ömrüm böyle geçti ve daha ne kadarı kaldıysa, böyle geçmeye devam edecek. İstedğim her şeyi öğrendim, fakat henüz öğrenme işimi bitiremedim. Ben yokluklardan geldim, varlıklara doğru gidiyorum. Bu alanda benim çektiğim sıkıntıların benzerlerini çekenlere yardım etmeye çalışıyorum.

Şimdi, acaba gecikmeli de olsa, Tevhid-i Tedrisat kanunu din eğitimi alanında amacına ulaşabildi mi? 1928'lerde başlayan din eğitimi ihmali 1948'lerden itibaren son buldu. Fakat mesele bu kadar basit değildir. Ne ihmal 1928'de başlamıştır, ne de 1948'de bilimsellik tam anlamı ile yerleştirilebilmiştir. Din eğitimi, daha doğrusu eğitimin bütünü bir kaç yıldan beri ihmal ediliyordu. Eğer ihmal ve işlevsizlik söz konusu olmasaydı, yegâne öğretim kurumu olan medreseler kendi hallerine bırakılır da yeni mektepler onların yanısıra ve onların yerini alacak kadar tutunabilir miydi? Bunlar eğitim tarihinin konularıdır ve incelemeler bize, medreselerin ihmalinin çok gerilere gittiğini göstermektedir.

1948'lerden itibaren İlahiyat fakültesi, İmam Hatip okulları ve din dersleri ile yeni bir varlık dönemine girdik. Bu dönem 1924 Tevhid-i Tedrisat kanununun ruhuna dönüş olarak yorumlanmıştır. İlahiyat fakültelerinin yanısıra Yüksek İslâm Enstitüleri açtık, İmam Hatip okullarını liselere denkleştirerek sayılarını çoğalttık, sonra bütün yüksek din eğitimi veren kurumları üniversitelere bağlayarak fakülteleştirdik. Bir rahatlama, bir memnuniyet oldu mu? Şüphesiz oldu. Fakat iktidar-muhalefet kavgasına malzeme olma olayı son bulmadı. Bir taraf din öğretimine dönüşü, cumhuriyet ve inkılâp aleyhtarlığı, diğer taraf ise göstermelik bir Hıristiyan taklitçiliği olarak gösteriliyordu. İlahiyat fakültelerinin genel bir Tanrı-bilim okuttuğunu, onların İslâm ilâhiyatını ancak diğer dinlerle mukayeseli olarak sınırlı bir miktarda öğrettiğini ileri sürüyorlardı. Bu kurumlardan mezun olanlara küçümseyici bir tabir olarak da *T. C.'nin adamları, laikler* diyorlardı.

Şimdi de iktidar-muhalefet kavgalarına malzeme olmaktan kurtulmuş sayılmayız. Fakat üniversitelerin bünyeleri içinde hür olarak araştırma

yapmak ve bulgularımızı kamu oyuna imkânına sahibiz. Yayın hayatı canlıdır; insanlarımız çeşitli kanallardan aldıkları bilgileri karşılaştırma imkânına sahiptirler. Hatta onlar artık Kur'an-ı Kerim tercüme ve tefsirlerine de kolaylıkla ulaşabildikleri için, hepimizin fikirlerini Kur'an'ın hakemliğine müracaatla kontrol edebilirler. Türkiye böyle bir bolluk dönemine çok şükür ulaşmıştır. Şimdi bize gereken kalite kazanmakta yarışmaktır.

İlâhiyat fakültelerinin iki tane amacı vardı ve bunlar halen devam ediyor. Birincisi din meselelerini sağlam ve ilmî esaslara göre incelemek ve bu incelemeyi mümkün kılacak şartları hazırlamaktır. İkincisi meslekî bilgisi kuvvetli ve düşüncesinde ihatalı din görevlilerinin yetişebilmesi için gerekli şartları hazırlamak ve onları yetiştirmektir. Bu iki amaca ulaşılabilmiş midir?

Din eğitimine yeniden dönüşü hep çok partili dönemle bağlarız ki, bu tarih olarak da uymaktadır. Geçenlerde, o dönemi yaşamış profesörlerden birinin konferansında dinledim. Profesör şöyle anlatmıştı: Tek parti dönemini aşarken kurulan yeni partiler düşünüyorlardı, ne yapmalıydılar ki, alternatif sağlayabilmeliydiler ve seçimlerde şans elde edebilmeliydiler? Eski partinin yapmadığı şeyler tespit edilmeliydi, halkın istek ve ihtiyaçlarına dönük vaatlerde bulunulmalıydı. En küçük yerleşme alanlarına, köylere kadar gittiler ve insanlara ne istediklerini sordular. Onlara, bizler sizin isteklerinize göre çalışacağız, dediler. Ortaya iki basit istek çıktı. Birincisi çocuklarımız dinden imandan habersiz yetişiyor, arkamızdan bir Yasin-i Şerif okuyacak kimse kalmıyor, okullarda din dersi istiyoruz; diğeri ölümlerimizi kaldıracak kimse bulamıyoruz, imam ve hatipler yetiştirilsin. Konferansçı diyordu ki, Türkiye'nin çok sorunları vardır, denir. İşte bebek ölüm oranları çok yüksektir, lohusa ölüm oranları çok yüksektir, okuma yazma oranı düşüktür, işsizlik vardır vb. Fakat bunlar ne zaman farklı olmuştur ki, onun özlemi çekilsin de istekte bulunulsun. Din ile ilgili olarak ise kayıplar olmuştur ve onların telâfisi istenebilmektedir. Bir şeyin ihtiyacı hissedilmiyorsa, o nasıl istenir? İnsanlarımıza neleri isteyebileceklerini de anlatmak ve göstermek durumundayız.

Şimdi de konuya bir başka açıdan yaklaşmaya çalışalım. Tevhid-i Tedrisat kanununa uygun olarak medreseler kapatıldı, onların yerine modern usullerle hem yeni hem eski bilimleri okutacak yeni mektepler açıldı. İmam Hatip mektepleri ile yeni adı ile İmam Hatip liseleri ile modern din görevlileri yetiştiriyoruz. İlâhiyat fakülteleri ile de modern din bilginleri yetiştiriyoruz. Ancak bunların dışındaki eski kurumlara ne oldu, onlar uslu uslu kendiliğinden ortadan kalktılar mı, meydanı bu modern görevlilerine terk ettiler mi? Hayır, bunlar halen yaşamaktadırlar ve

İlâhiyat fakülteleri ve İmam Hatip liselerine alternatif olmak iddiasındadırlar. İlâhiyat fakülteleri ile ve İmam Hatip liseleri ile bassetmeye çalışan aydınların bunlardan hemen hiç haberleri yoktur ve onlar varlıklarını gözden uzak şekilde devam ettirebilmektedirler.

Öğrencilerimizin mezun olurken yaptıkları çalışmalar vardır, biz bunlara mezuniyet tezi deriz ve genelde bu çalışmalarını kendi bölgeleri ile ilgili konularda yapmalarını isteriz. Bu hem onların çevrelerini daha iyi tanımalarını sağlar, hem de biz en yakın kaynaktan bilgi almış oluruz. İşte böyle bazı araştırmalarda görüyoruz ki, özellikle doğuda ve güneydoğuda ve tabii yoğun göçler sebebi ile büyük şehirlerin banliyölerinde eski tip küçük medreseler gayri resmî olarak yaşamaktadırlar. Bir kısım öğrencilerimiz bu medreselerden geçerek bize geliyorlar. Diplomalı hoca olmak için bize geliyorlar. Çünkü diplomaları olmayınca resmen tayin edilemiyorlar, mahalle medreselerinde okumadıkça da arkalarında namaz kılacak cemaat bulamıyorlar.

Doksanlı yıllarda yaptırdığımız araştırmalardan birinden çıkan sonuç, askerliğini Doğu'da yapmış bir asistanım da şimdi buradadır ve o da bu araştırmanın sonucunu doğrulayan gözlemlere sahiptir, şudur: Oralarda din görevlilerine fakih ve molla kelimelerinden bozma olarak *feki* veya *mella* diyorlar. Fakiler ve mellalar, en elverişsiz şartlarda, sadece bazı fıkıh kitaplarını ezberleyerek yetişmektedirler. Biraz kendimizi dürtüklememiz ve ülkemizin bütün köşeleri ile ilgili gerçekleri göz önüne alarak neler yapmamız gerektiğini düşünmemiz gerekiyor.

Tevhid-i Tedrisat kanununun başarısını tartışmanın yanısıra ben kendi kendime hep şu soruyu soruyorum: Acaba ihmal dönemlerinin öncesi de dahil olmak üzere, Kur'an Müslümanlığına ulaşıldı mı? Başlangıçtaki çabaları bir yana bırakırsak, benim cevabım hayırdır. Hayır, diyorum, henüz ulaşılammıştır. Ancak yeni zamanlarda bunun için yeni çalışmalar yapılmaktadır. Bu da güzeldir, demek ki bunun gerekliliğine inanmış bir kitle oluşmuştur.

Yeni mezun olduğum yıllardan birinde, bir grup arkadaşla yeni kurulan partilerden birinin yöneticisini ziyarete gitmiştik. Belki bizim alanımızla ilgili problemlere de programında yer verir diye. Yönetici bize biraz şüpheyle baktı ve dedi ki; sizden önce bir grup geldi ve Kur'an'ı bizim önümüze koydu, işte eğer bu anayasa olursa bizim oylarımız sizindir, biz şu kadar insanız, dediler. Böyle düşünen insanların halen var olduğunu ve küçümsenemeyecek bir sayıda olduğunu bilmeliyiz. İnsanlarımıza, hukuk hükümlerinin insan yapısı ve geçici olduğunu, ilâhi öğütlerin ise zamanlar üstü olduğunu anlatabildik mi? Hukuk hükümlerinin geçiciliği, ilâhi öğütlerin zamanlar üstülüğü ne demektir, an-

Jatabildik mi?

İlâhi öğütler Kur'an'ın içindedir, Hz. Peygamber'in sözlerinde ve hareketlerindedir. Hukuk hükümleri ise fıkıh kitaplarındadır ve bunlar her devirde farklı olmak üzere bir külliyatı oluşturmuşlardır. Biz Kur'an'ı duvara asmışız, hukuk hükümlerini şerh ederek ve tartışarak zaman harcamaya ilim demişiz. Kur'an'ı ancak tören olarak okuyoruz, istiklâl marşına benzetmişiz. Vaazlarda da, derslerde de, mukabelelerde de, ölümlerin ruhları için de onu hep musiki ile duygulanmak için okuyoruz. Aklımızla da anlayıp davranış geliştirmek için ise, başkalarının bize anlattıklarına bağlanıyoruz. Halkımız şeriat deyince Kur'an'ı anlıyor, Kur'an'ın ayetlerini İslâm hukukunun maddelerini zannediyor. Hukuk hükümlerinden birinde, Kur'an'a daha uygun olacak bir düzeltmeyi bile kabul etmek istemiyor, onu reform olarak algılıyor. Reforma gerek yoktur; Kur'an'a göre düzeltmeler yapılsın, Kur'an Müslümanlığına ulaşılsın yetecektir. Bunlar halkımıza anlatılmalıdır.

Biraz da vaazlar ve vaizlik konusuna değinmek istiyorum. Vaizlik vazifesini yapanlar İmam Hatip okulları ve İlâhiyat fakültesi mezunlarıdır. Ben de vaizleri yetiştirenlerden biriyim. Fakültemizin mescidinde uygulamalar yapıyoruz, hutbeyi, duayı, vaazı, ilâhiler söylemeyi prova ediyoruz, sonra bunları değerlendirip geliştirmeye çalışıyoruz. Vaazlar insanları uyarmayı, onlara yol göstermeyi amaçlayan konuşmalardır. Bunlar mutlaka Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Peygamber'in sünnetine dayalı olmak zorundadır.

Vaazlar ve hutbeler camilerden hoparlörlerle dışarıya *yantısıldığı* için, camiye gitmeyenler, meselâ hanımlar da onları izleyebilmektedirler. Öyle vaazlar ve hutbeler söz konusu oluyor ki, bunlar ne Kur'an'a ne sünnete uygundur. Meselâ bir hoca diyor ki: *Namaz kıyorsunuz, oruç tutuyorsunuz, fakat namaz kılmayan, oruç tutmayan kimselere ses çıkarmıyorsunuz, böylece dininizi kaybediyorsunuz!* Bir başka defa da şöyle söylüyor: *Karılarının erkeklerle toka etmesine izin veriyorlar, tabii adam bulmuş pamuk gibi bembeyaz eli, elbette tutacak ve sıkacak.* Bunlardan kimse şikayetçi olmuyor, çünkü şikayet edecek kimse muhtemelen camiye gitmiyor. Gittiği halde şikayet etmeyenler de var. Bir bey bana dedi ki: *Biz cuma namazına gidiyoruz, çünkü ibadet için gitmemiz lâzım; hoca ne söylerse dinliyoruz, fakat camiden çıktığımızda hayatın gereğini yapıyoruz!* İbadetler bu hale gelmeli midir? Çok yazık, başarısız oluyoruz. Kendi kendimizi dürtmemiz ve uyandırmamız lâzım, mutlaka!

Hanımlar için *İlmihaller* çıkarılıyor. Şimdilerde bu çok moda. Biz yüksek lisans derslerimizde bunları inceliyoruz. Neler yok ki onların içinde! İlmihal hanımlar için güya, fakat çoğunlukla kocalarla ilgili hükümler

var içinde, çoğu da müstehcen şeyler. İnsanların hatırına bile gelmemesi gereken şeyleri anlatıyorlar. Meselâ bir erkek karanlıkta 11 yaşındaki kızını şehvetle öperse ne olurmuş, karısı boş düşer miymiş, düşmez miymiş? Bu yayınların hiçbir kontrolü yoktur. Bunlarla nasıl başa çıkabiliriz? Biz diyoruz ki, halkımıza daha iyisini, daha seviyeliğini sunarak tabii ki!

Bizler Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde *Din Öğretiminde Yeni Yöntemler* sloganı ile çalışıyoruz. Din öğretimi yöntemlerini çağdaşlaştırmak, gençleştirmek amacındayız. Gençleştirme nasıl olacak? Çağdaş eğitim bilimi hangi yöntemlerle çalışıyorsa biz de o yöntemleri alacağız. Eğitim bilimi, kabiliyetlerin ortaya çıkışına göre, yetişmekte olan çocuk ve genç hangi bilgileri öğrenmeye, hangi yaşta hazır oluyorsa ona göre program yapmamızı öneriyor. Biz de din öğretimi açısından hazır bulunuşluk basamaklarını öğreneceğiz ve çocuklara ve gençlere onların hazır bulunuşluklarına uygun muhtevayı vereceğiz. Konuşma kabiliyeti, fizik güç, cinsel güç vb. hangi zamanlarda ortaya çıkıyorsa, bunlarla başetmekte, bunları olumlu doğru biçimde kullanarak mutlu ve erdemli bir hayat sürmede din bilgilerinden hangi yardımlar gerekiyorsa, onları vereceğiz. Bunları da öyle vereceğiz ki, çocuk ve genç, her sorunun cevabının verilmiş, kainatın bütün sorunlarının çözülmüş olduğu duygusuna değil, bu alanda henüz yolda olduğuna ve kendisinin de katkısı ile daha iyiye ve doğruya doğru geliştireceğine inansın ve çalışmaya özensin.

Gençler '*nizam-ı âlemci*'dirler. Büyükler dünyayı düzeltmemiş, bu iş kendilerine kalmıştır, sanırlar. Gençlere bu alanda nasıl yardım edilebilir? Sürekli canını vermeye davet edici *şehadet terbiyesi* denilen telkinlerle mi? Böyle olunca gençler hem kendi canlarını, hem de başkalarının canlarını bir kalemde silip atabiliyorlar. Bunun karşısında bir *terör âhlakı* gelişebiliyor. Onlara şunu da öğretmeliyiz. Ne senin canın senindir, ne başkasının canı senindir. Sen de, o da hepimiz bizi yaratanın emanetleriyiz. O canı sana sen üflemedin, ona da sen üflemedin! O halde onu alma hakkını kendinde nasıl görüyorsun? Aleme düzen vermenin terörden veya savaştan başka bir yolu yok mudur?

Barış için kendini feda etmek güzel bir yankı yapıyor kulakta. Fakat kalıcı bir barışı hangi savaş sağlayabilmiş? İlerde barış olsun diye şimdi ölüm olsun olur mu? İnsanların sadece birer ömürleri vardır ve o ömür onlara yaşasınlar diye verilmiştir; yaşamak onların hakkıdır. *Farklılıklarımıza rağmen birarada yaşama terbiyesini* nasıl öğreteceğimizi aramak ve bunu öğretmek çabalamaya değmez mi? Barış nedir, savaş nedir, hayat nedir, ölüm nedir? Bütün bunların üzerinde düşünülmesi ve hayat görüşümüzün yeniden bilinçli kılınması gerekiyor.

1948'lerden, Tevhid-i Tedrisat kanununun ruhuna dönüşten beri ikinci 25 yılı yaşıyoruz. Eğitimde bir yaş 25 yıl üzerinden hesaplanıyor. Bir değişikliğin sonucunu almak için en azından bir neslin onunla yetişip hayata atılması gerekiyor. Demek ki ikinci eğitim yaşımızı yaşıyoruz. Bir şeylerin olmuş, bazı yükselişlerin gerçekleşmiş olması gerekiyor. Bunlar hiç olmamıştır diyemeyiz. Türkiye'de pek çok yükselişler yaşanmıştır. Fakat biz bunlarla yetinemeyiz. Biz genç bir toplumuz. Nüfusumuzun çoğunluğunu çocuklar ve gençler oluşturuyor. Daha pek çok yol almalıyız. Benim kanaatimce din alanında katedeceğimiz en önemli mesafe, politik düzeyden inanış ve davranış düzeyine geçişimizdir. Toplumsal dindarlığın yanısıra kişisel ve içsel dindarlığa yükselmeliyiz. Hayatın bütün kademelerindeki değeri konusunda yeni bilinçlenmelere ihtiyacımız vardır. Hayat bütün varlıkları ile ve eşyası ile bir bütündür. Bosna'ya ve Çeçenistan'a savaşmaya gitmeye özendirilen gençlerimiz zellelelerle, sel felâketleri ile, trafik kazaları ile, sakatlarla ve özürlülerle, yaşlılarla, Türkiye'nin ve dünyanın bütün sorunları ile nasıl başa çıkılacağını araştırıp bulmaya da özendirilmelidir, diye düşünüyorum.

Son olarak bir bitiriş yapmak istiyorum. Bunun için yine öğrencilerimizin tezlerinden bir alıntı yapacağım. Genç, tezinin sonunda çevresinin modern eğitim ve islâmî eğitim tanımlamasından yola çıkıyor ve şu hükme varıyor : *Modern eğitim nedir, islâmî eğitim nedir? Modern eğitim, ilmin beyan ettiklerini kabul eder ve var olanı koruyup güçlendirir. İslâmî eğitim ne yapar? Dinin beyan ettiklerini kabul eder ve olması gerekeni yaratma ve olgunlaştırma gayretindedir.* Nasıl da çeldirici bir ifade değil mi? Öğrenci diyor ki, bilim değişir din değişmez; ben bilimi alırsam davranışlarımı sürekli değiştireceğim, halbuki dini alırsam değiştirmem gerekmeyecek! Şimdi bir örnek alalım. Dine göre, tabii eski bir dini hükme göre, çünkü Kur'an'da böyle şeyler yazılı değildir, durgun su ile abdest almak için onun üzerinden bir kova ile üç kere su alınıp atılır, böylece yüzey temizlenir ve suyun kullanılabilir hale geldiği kabul edilir. Fakat bilime göre, böyle bir işlem ile su temizlenmiş olmaz. Suyun kullanılabilir hale getirilmesi için başka bazı kimyasal işlemler gerekir. Aksi halde ağıza alınan, buruna çekilen, kulaklara giden su kişiyi hasta edebilir. Şimdi İslâm gibi bir din için hangi yöntem gerçekten islâmidir. Bilimsel olan mı, geleneksel olan mı? Şimdi asit yağmurları var, radyasyon var, nüfus çoğalmasından dolayı lağım karışmış olması söz konusu vs. İnsanın hayatını bu şekilde tehlikeye atması, atmama imkânı var iken, dinî açıdan kabul edilebilir mi? İlmî olanın aynı zamanda dinî olduğunu müminlere anlatmamız gerekiyor!

Sadece ilâhiyatçılar ve imam hatipliler değil, ağız güzel olan, güzel söz söyleyebilen, güzel yazı yazabilen, sanatın bütün dalların'aki güzel insanlarımızı, herkesi, bir aydınlatma seferberliğine davet ediyorum.

Bütün aydınlarımızı Ramazanlarda Türkçe mukabeleler düzenlemeye davet ediyorum. Eğer her yıl Ramazan ayında Türkçe mukabeleler düzenlersek, Allah'ın sözlerini doğrudan okur, işitir ve anlarsak, bu bizde bir birikim sağlayacaktır. Bu birikimle birçok yanlışlardan kurtulabiliriz diye düşünüyorum ve bunun olması için dua ediyorum. Amin.